

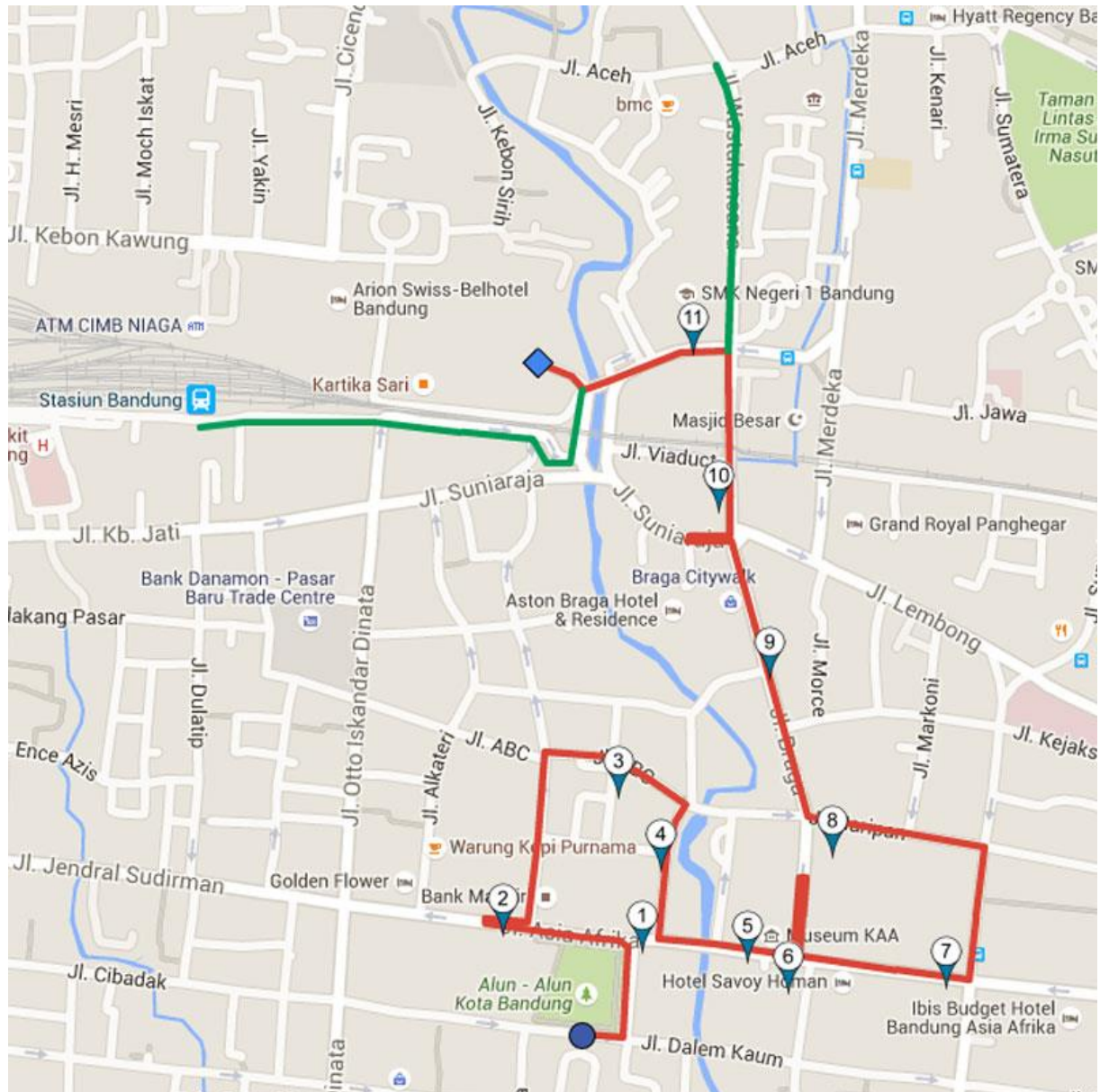
Bandung 1A Postweg – Braga

Afstand: 3½ km.

Inclusief een bezoek aan Museum Konperensi Asia Afrika in de voormalige Sociëteit 'Concordia' neemt de wandeling wel een halve dag.

Restaurants:

Er zijn diverse rustpunten in deze wandeling; naast de hotels Homann en Preanger is er o.a. "Braga Permai", het voormalige restaurant Van Boogerijen, in de Jl Braga nr 58.

Begin van de wandeling: **Jl Dalemkaum**, de **Pendopo Kota Bandung**, met daarachter de Kabupaten.

Woning van de Regent.

Douwes Dekker: 'Ik bouw echter een beetje op den regent. Ik heb eene visite bij hem gemaakt. [Du Perron]

In 1922 houdt de Raden Ajoë in den Kaboepaten een lezing, Twee jaar later zegt de regent o.a. 'Ik behoef te dien opzichte nauwelijks aan te stippen de groote moeilijkheid om de Inlandsche beweging i.c. den drang naar meer medezeggenschap in het landsbestuur binnen zuiver omheinde perken te houden of hieraan leiding te geven.'

De regent van Bandoeng heeft zich – na enige aarzeling – nu ook openlijk achter de actie voor een Indonesisch volksleger geschaard. [Bouwer]

Zicht op Taman Alun-alun.

Ook te Bandoeng viel het mij op, dat de straathandel met al zijn levendigheid en kleur, met zijn lichtjes bij avond en zijn vrolijk gewemel van nontonnens en opgedirkte vrouwtjes, niet meer bestaat. Ook daar is de aloen-aloen woest en ledig bij avond, en de eetgelegenheden zij teruggedrongen naar particuliere erven, waar zij veel moeilijker zijn te bereiken dan vroeger. [Walraven]

Zicht op de Masjid Raya Bandung.

Soekarno richtte met een studiegenoot, ir Anwari, een ingenieurs- en architectenbureau op. Hun kantoor hadden zij op de aloen-aloen, in een der aan de moskee grenzende huizen. [Koch]

De moskee is in 1942, aan het begin van de oorlog, gebombardeerd, maar is daarna weer in gebruik genomen. **[Bouwer]** Het gebouw is na de oorlog drie maal verbouwd en vergroot.

Ga, met de rug naar de Pendopo Kota Bandung, **rechtsaf: Jl Dalemkaum**.

Rechts: nr. 56 Kantor Wiranatakusuma.

Bioscoop.

Wanneer wij in de bioscoop kwamen, was die gewoonlijk al halfvol met kinderen en opgeschoten jongens en meisjes, die ijs of lollies zaten te eten of tussen de rijen stoelen heen en weer liepen.

[Haasse]

Hogere rangen alleen voor Japanners, midden-rangen voor Indonesiërs, laagste rangen voor Europeanen, de pariahs en 'outcasts' van Indië ... [Bouwer]

Steek de Jl Dalemkaum **over** en **ga rechtdoor: Jl Alun-Alun Timur**. (Aloen-aloen Oost).

Rechts, op de hoek met de Jl Asia Afrika, aan de voormalige Postweg Oost 54-56, stond Drukkerij en Boekhandel Mij. Vorkink.

In April en Mei 1919 had te Bandoeng de eerste bijeenkomst plaats van de Herzienings-commissie-Carpentier Alting [herziening der Staatsinrichting van Ned.-Indië] ter bespreking van de beginselen waarop de voorstellen zouden berusten. Zij duurde drie weken. De vergaderingen hadden plaats op de galerij der bovenverdieping van het gebouw Vorkink. [Koch]

Ga linksaf: Jl Asia Afrika (Grote Postweg).

Rechts: nr. 61 Bank Mandiri. "NEDHANDEL NV" is na 2012 aangebracht.

Plattegrond 1

Nederlandsche Handel Maatschappij.

Gebouwd in 1914 (Architecten-Bureau Ed. Cuypers & Hulswit) De Nederlandsche Handelmaatschappij, opgericht op initiatief van Koning Willem I uit het huis Oranje-Nassau (de Koning garandeerde een rente van 4½ % en tekende in voor 4 miljoen gulden), speelde een cruciale rol in het cultuurstelsel.

Rechts: nr. 55 PT Waskita Karya (Aanneming Mij Volker e.a.).

Rechts: nr. 53 Asuransi Jiwasraya.

(Ned.-Ind. Levensverzekering en Lijfrente-Maatschappij: NILLMIJ van 1859 – 1920, Snuyf-Wiemans).

Ik heb vanmorgen de hulp van de 'Barisan Propaganda' van het Japanse leger ingeroepen voor een reispas naar Batavia, waar ik wil trachten in contact te komen met m'n collega's van het 'Algemeen Nieuws- en Telegraaf Agentschap Aneta'. In het Nillmy-Gebouw werd ik toegelaten tot mevrouw Van der Elst, de Japanse echtgenote van de oud-resident van Bantam, die – ofschoon zeer pro-Hollands – als liaison-persoon een grote rol op het kantoor der Japanse propaganda speelt. [Bouwer]

Steek over bij het stoplicht (of via de voetbrug).

Rechts: nr. 51 Bank Mandiri. In 1913 gebouwd voor de Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij.

Links op de hoek: Het voormalige Hotel Suarha. In 1954 (in de stijl van architect Aalbers: Hotel Savoy-Homann) gebouwd om deelnemers aan de Asia Afrika Conferentie onder te brengen.

Rechts: Jl Banceuy.

Rechts: Kantor Pos Besar Bandung.

Plattegrond 2

Post- en Telegraafkantoor. (1928, J. van Gendt).

Op de Grote Postweg is het postkantoor, ik herinner me alle gebouwen, witgeel en pompeus, ik herken ze op de manier waarop ik hier zoveel herken – een nauwelijks bewust waargenomen maar toch ingeprent decor van vorm en kleur. Ook vroeger zullen de onderste randen van deze officiële stenen gebouwen bontgekleurd zijn geweest door menselijk aangroei – sigarettenverkopers, satehverkopers, loterijbriefjesverkopers, krantenverkopers, ansichtkaartenverkopers. We lopen langs de overvolle winkels, over de overvolle trottoirs. [Ferguson].

Ga terug en linksaf: Jl Banceuy (Oude Kerkhofweg of Bantjeuj).
Rechts: het terrein van de Bantjeuj-gevangenis.

Gevangeniscel 5, de 'Cel van Soekarno'.

Ir. Soekarno werd in 1930 door een buitengewone rechtbank tot vier jaren gevangenisstraf veroordeeld, maar toen hij twee jaren opgesloten geweest was werd de rest van de straf hem kwijtgescholden. [Koch]

Soekarno, wiens naam als eerste zou prijken onder de Onafhankelijkheidsverklaring van 17 augustus '45, had een Javaanse vader en een Balinese moeder. Zijn vader, Raden Soekemi, een man van laag-adellijke afkomst dus, had op Oost-Java een kweekschool kunnen bezoeken, was onderwijzer op Bali geworden, was daar, ondanks weerstanden uit Balinees-Hindoese kringen, met een Balinees meisje uit een familie van aanzienlijken getrouwd en was omstreeks de eeuwwisseling naar Soerabaja overgeplaatst waar het tweede kind uit het huwelijk, een zoon, op 6 juni 1901 werd geboren. Zijn naam werd Koesno, enige tijd later (naar een heldenfiguur uit de in het wajangspel uitgebeelde Hindoese epen) Karno en daar werd toen het begrip soe (jong) aan toegevoegd: Soekarno dus.

Links: Raharjo. (Vendukantoor Wijs – 1920).

In weinig landen wordt zooveel verhuisd van de eene plaats naar de andere als in Nederlandsch-Indië, een gevolg van de voortdurende overplaatsingen. Betreft de overplaatsing een van de Buitenbezittingen naar Java, dan wordt als regel vóór vertrek vendutie gehouden, aangezien deze in de Buitenbezittingen gewoonlijk goed geld opbrengt.

Hare vendutie is afgelopen en heeft bijzonder veel opgebracht. Indische mensen zijn voorbeeldig goed in zulke gevallen, van heinde en ver kwamen de bewoners van plantages om,

zoals men zegt, de prijzen op te jagen. Iedereen gevoelde sympathie voor het arme weeuwtje en in Indië bewijst men die door daden. [Adinda]

Ga rechtsaf: Jl Naripan (Verlengde ABC straat).
Zicht op een hoektoren van de voormalige gevangenis.

Plattegrond 3

Mijn moeder ging er iedere dag heen; zij liet ons Ford-autootje stoppen bij de gevangenis en zei aan de chauffeur dat zij mijnheer ging opzoeken in een kliniek die achter de gevangenis stond en waar de auto niet kon binnenrijden; de chauffeur deed natuurlijk of hij het volkomen geloofde, ofschoon mijn moeder anders geen stap méér deed dan volstrekt nodig was. [Du Perron]

De Japanners hebben een nieuwe bron van inkomsten aangeboord. Als je tegenwoordig uit voorarrest wordt ontslagen of je straftijd hebt uitgezeten, krijg je een rekening gepresenteerd voor kost en inwoning gedurende de tijd van je voorarrest of straftijd à raison van 60 cent per dag. [Bouwer]

Ga rechtsaf: Jl Cikapundung Barat (Tjikapoendoeng West).
Rechts: nr. 1 bjb university.

Plattegrond 4

Het in ± 1937 gebouwde Preanger Administratie Incasso Kantoor: PAIK. van de Nederlandse ondernemer J.A.C. de Kock van Leeuwen.
Het is echter opvallend, hoeveel politici, geleerden en kunstenaars, zakenlieden en ondernemers, met name van Sumatra en Sulawesi, hebben bijgedragen tot de ontwikkeling van de nieuwe staat. Tijdens het bewind van Sukarno hebben deze intellectuelen 'van overzee' zich achtergesteld gevoeld, misschien niet in de eerste plaats persoonlijk, maar wel als niet-Javanen. [Haasse]

Links: Perum Listrik Negara.

Gemeenschappelijk Electriciteitsbedrijf Bandoeng en Omstreken: GEBO.

De linker foto toont het gedeelte van het kantoor dat in 1922 door de architect Wolff Schoemaker is gebouwd. Rechts een foto van het gedeelte dat van 1953-56 ingrijpend is verbouwd en uitgebreid o.a. met het torenelement door de architect Gmelig Meijling.

Er gingen geruchten dat die storingen als extra bijverdienste werden gearrangeerd en datzelfde verhaal werd over het electriciteitsbedrijf verteld. [Vuyk]

Ga linksaf: Jl Asia Afrika (Grote Postweg Oost).
Rechts: Puwten.

De Nederlandsch Indische Handelsbank lag op de oostelijke oever van de rivier de Cikapundung.

Weer veel Indonesiërs op straat, meer nog dan gisteren. Ik passeerde de Nederlands-Indische Handelsbank. Een tafel met een groen kleed er op stond voor de ingang. Drie Japanners zaten er achter in rieten stoeltjes. Een schildwacht stond wijdsbeens er voor. Op de tafel een fles whisky en een paar pakjes sigaretten. [Bouwer]

Links: Gedung Merdeka. (Sociëteit 'Concordia' – 1921, Wolff Schoemaker)

Plattegrond 5

Voor de eerste januari 1941 organiseerde ik met enige vrienden een bijeenkomst ter herdenking van de inval der Duitse legers in Nederland. Ze had plaats in de grote schouwburgzaal der sociëteit Concordia te Bandoeng. Een viertal sprekers was uitgenodigd daar het woord te voeren, ook Salim. Hij was de laatste die sprak, en meer dan de woorden van wie hem op het spreekgestoelte voorafgegaan waren en van wie enkelen zich in lege pathetiek verloren, deed hetgeen hij zei ons als Nederlanders tot in het hart door de Duitse inval getroffen gevoelen. [Koch]

Rechts: nr. 100 Naamloos.

Boekhandel (-drukkerij) Visser & Co. Verbouwing opgeleverd in 1940 (A. Gmelig Meijling)

Toch valt er nog wel wat te melden ten opzichte van de stad zelve, die maar aldoor naar grootheid streeft. Het is misschien deze roep die van haar uitgaat, welke enkele nieuwe firma's deed besluiten, zich hier te vestigen. Zoo zal Visser en Co. van Batavia een drukkerij openen in een fraai pand nabij de sociëteit Concordia, aan de Aloen-aloenweg.

Rechts: Links van 'Visser' lag de 2e handsch boekhandel De Boekenbeurs.

Ik was negen jaar toen we voor het eerst in Indië kwamen. Ons eerste huis was hier, schuin tegenover Concordia, oom Leo had daar zijn tweedehands boekenzaak gevestigd, de Boekenbeurs. Naast het huis loopt, net als toen, een modderig pad omlaag, door een zijdeurtje kwam je het woongedeelte binnen. Nu is er een drukkerij gevestigd. Wil ik daar nog in? Vraagt Suwati, op het pad wijzend. Nee. Net wordt een eentonig refrein: nu wonen daar andere mensen. [Ferguson]

Ga linksaf: JI Braga (Bragaweg).

Links: de feestzaal van de voormalige sociëteit, nu expositieruimte: Museum Konperensi Asia Afrika, open dinsdag-donderdag 8-12, 13-16 / vrijdag 14-16 / zaterdag-zondag 9-12, 13-16.

De eerste sociëteit dateerde uit 1895 en stond op de hoek van de JI Asia Afrika / JI Braga. →

Architect Aalbers bouwde in 1940 op die plaats een nieuwe feestzaal, die verbonden is met het hoofdgebouw.

Links: nr. 1 Majestic.

Bioscoop Majestic. (1922 – Wolff Schoemaker)

Om half elf 's zondagsochtends kindervoorstelling, cowboyfilms of Janet Gaynor, de pianist die de immers nog zwijgende films begeleidde een steeds vlugger ging spelen als het spannend werd – en dan stond je buiten, verblind in de stikkende zon. [Ferguson]
Deze song is uit de film Sneeuwwitje van Walt Disney. Ook in Indië een daverend succes. May en ik zijn er met mijn vader heen geweest. Om de hoek hier, in de bioscoop Majestic, waar we zoëven langs liepen. Ik dacht al, dat gebouw komt me bekend voor. [Springer]

Loop even door, steek over en ga weer terug richting JI Asia-Afrika.

Links: Sarinah.

De plaats van o.a. Handelsvereniging Onderling-Belang.
Het Japanse warenhuis 'Tjioda' heeft in het pand van 'Onderling Belang' aan de Bragaweg zijn deuren heropend. Voorlopig kunnen Europeanen er niet kopen. De zaak zit vol goede, vooroorlogse importartikelen, die de Japanners aanvankelijk naar Japan hadden willen slepen. Aangezien dat al lang onmogelijk is, gooien ze de artikelen nu hier op de markt. [Bouwer]

Links: Hotel Ibis (Hotel Wilhelmina).

Alle Italiaanse onderdanen worden per 1 augustus a.s. [1941] geconcentreerd in het voormalige pension Van Hengel aan de Oude Hospitaalweg. Zij worden 'beschermd'. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen fascist en niet-fascist. Zij moeten hun hele hebben en houden verkopen en mogen slechts lijfgoed meenemen. Zij moeten in het pension betalen: f 250, – per maand voor volwassenen, f 150, – voor ieder kind. Voor de Duitsers schijnt het voormalige Wilhelmina-Hotel – thans 'Sakura-Hotel' – te worden gereedgemaakt. [Bouwer]

Links: Hoekpand (Apotheek Rathkamp & Co).

Ga linksaf: Jl Asia Afrika (Grote Postweg Oost).

Rechts: nr. 110-104 OCBC NISP.

Plattegrond 6

Toko 'De Vries'.

NB. Opschriften onder de dakrand.

De plannen voor het [...] nieuwe tokogebouw van de Maatschappij tot voortzetting der zaken voorheen J.R. de Vries & Co. te Bandoeng [Boek- en papierhandel, huishoudelijke artikelen, dranken, provisiën enz.] zijn gemaakt door het Architecten-Bureau Ed. Cuypers en Hulswit te Weltevreden en behooren tot de eerste plannen, welke na de oprichting in 1909 door dit Bureau in Indië zijn gemaakt.

Rechts: Hotel Savoy Homann (1939 – Aalbers).

We worden in 'Savoy Homann' ondergebracht – als 'moeder Homann' had kunnen weten wat voor een groots opgezet hotel-paleis er eenmaal uit haar bescheiden logement zou groeien! [Fabricius]

Alles is gezegd, zo is het goed. Regensberg begon houterig naar het bordes te strompelen. Daar pas draaide hij zich om. Otto had zijn wagen de parkeerplaats al afgereden, zat over zijn stuur gebogen te wachten tot de stroom auto's op de Jalan Asia Afrika hem wilde opnemen. Hij keek niet meer naar het hotel, niet meer naar Chrissie. Wel leek het of hij zich onophoudelijk in de ogen wreef, maar heel goed kon Regensberg dat niet zien, want zelf huilde hij en de autoruiten weerkaatsten lila zonlicht. [Springer]

Links: Prasati Bandung KM "0" – Bandung "0" Km Milestone.

De eigenlyke heirbaan met zyn vele zytakken, die de maarschalk Daendels met grote opoffering van volk deed aanleggen, is inderdaad een prachtig stuk werks en men staat verbaasd over de geestkracht van de man die, ondanks alle bezwaren welke zyn benyders en tegenstanders in 't moederland hem in de weg legden, de onwil der bevolking en de ontevredenheid der hoofden durfde trotseren, om iets tot stand te brengen, dat thans nog de bewondering van iedere bezoeker opwekt en verdient. [Multatuli]

Tussen 2015 en 2018 zijn bij dit monument vier borstbeelden geplaatst: van President Soekarno en van de toenmalige regent van Bandung en van Gouverneur-generaal Daendels en de regent van Bandung in de tijd van Daendels.

Die andere hardhandige seigneur, Herman Willem Daendels, zal ook wel een ereplaats hebben gekregen. Een daad van piëteit tegenover het glorieus koloniale tijdperk die onze links-progressieve jongeren, nog rood van verontwaardiging over ons imperialistisch verleden, wel met verbijstering moet slaan. Maar de revolutie is voorbij en gewonnen; men kan nu weer wat milder over dat verleden gaan denken, men is trots op 'zijn' gouverneurs-generaal; hoe strakker die de teugels aantrok, hoe groter achteraf het ontzag – de historie heeft haar

eigen moraal. Terwijl in het goede vaderland het standbeeld voor de Atjeh-generaal Van Heutsz het hard moet ontgelden, zijn de Atjehers naar ik hoor bezig het ereveld van de eens gevreesde en gehate tegenstander van onkruid te zuiveren. [Fabricius]

Links: Grand Hotel Preanger (1929 – Wolff Schoemaker).

Plattegrond 7

Verderop, in het Preangerhotel, was men bezig als voorzorgsmaatregel flessen drank stuk te gooien. We konden een paar flessen whisky bemachtigen. Die nacht heb ik me, voor het eerst van mijn leven, bijna bewusteloos gedronken. 'Forever, forever to forget,' riep een Australisch officier, 'forget it, kut-ver-dom-me!' Hij had blijkbaar wat Nederlands opgepikt. Tegen de ochtend werd ons gezegd dat er nog enkele vliegtuigen van de Papandajanlaan zouden opstijgen om te proberen Australië te bereiken. Er waren natuurlijk wat risico's

aan verbonden, but so what! We konden mee als we dat wilden. [Nieuwenhuys]

Ga linksaf: Jl Tamblong (Tamblongweg).

Rechts: nr. 12-18 Bank Pacific.

Internationale Crediet- en Handelsvereniging Rotterdam.

[1922 – 3e Jaarbeurs te Bandoeng:] Evenals in het hoofdgebouw [van het Jaarbeursterrein] is in de Machinehal de ruimte meer economisch gebruikt; jammer is het, dat een hoek leeg staat; de Internationale Crediet- en Handelsvereniging 'Rotterdam', welke met eene Skoda Benzine locomobiel zou uitkomen, ontving deze machinerieën te laat uit Europa, zoodat zij zich op het laatste oogenblik moest terugtrekken.

Rechts: nr. 20-22

Café Biljart Athletic Bar, Harry Ploos, Boksleeraar, Imp. van Boksart.

“Kom je nu net van het train-lokaal?” vroeg ik.
 “Ja, en ik wou half dat ik er maar niet heengegaan was. Het bokslievend publiek hier kon deze dag wel eens vervloeken. Het is dat lamme humeur van me, zie je, dat me als sportsman parten speelt. 't Gaat een gegeven oogenblik, dan is het mis. En dan... “ [Du Perron]

Ga linksaf: JI Naripan (Naripanweg).

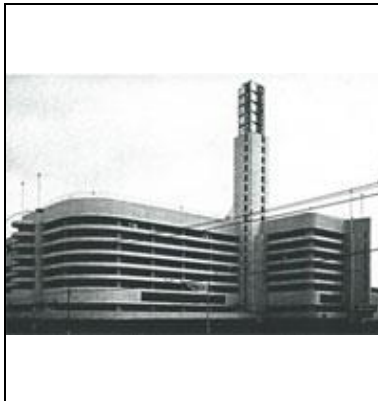
Rechts: (nr. 9) Yayasan Pusat Kebudayaan.

Gewestelijk Kwartier van de Kring Bandoeng der Nationaal Socialistische Beweging.
In de bloeitijd van de N.S.B., 1934-'37, in Indië, toen deze daar ongeveer 2000 leden had, werd per jaar f 20-30.000 naar het bestuur in Nederland overgemaakt. Daarna verminderde het aantal leden, omdat men terugschrok voor het optreden der duitse nationaal-socialisten zodat in april 1940 de partij in Indië nog ongeveer 1100 leden telde en 700 donateurs. Op een totaal aantal Nederlanders van 300.000 is dit een gering percentage.
 [Van Heekeren]

Links: op de hoek met de JI Braga: bank bjb.

Plattegrond 8

DENIS: De Eerste Nederlandsch – Indische Spaarkas (1935 – Aalbers). De ouderen zijn naar Holland teruggegaan met de rest van het kapitaal dat in voorbije goede jaren was gespaard en dat misschien juist kon reiken om er daarginds in den grootsten eenvoud van te leven. Doch de jongeren hadden nog geen spaarpot, die hadden een vrouw en kinderen en vaak niet eens genoeg geld om de bootreis te betalen.
 [Ammers-Küller]

Rechts: op de hoek met de **JI Braga**.

Plaats van het I.E.V. Clubhuis en het Secretariaat Afdeling Bandoeng van het Indo Europeesch Verbond.

Terwijl in de inheemse wereld honderden langs de weg van honger stierven trachtte men die stemming in uitgelatenheid te verdrijven, – als de çï-devants der Franse aristocratie, die ten tijde der revolutie in de gevangnissen zich aan spel en dans overgaven in afwachting van hun executie. Hetzelfde verschijnsel hadden wij gezien toen de Japanners in Februari-Maart 1942 op Java landden. Het bestuur der IEV-Club te Bandoeng had toen aan de leden een circulaire gezonden met de mededeling, dat opnieuw gelegenheid zou bestaan tot roulettespel. Het was weinig minder dan een schandaal. [Koch]

Ga rechtsaf: JI Braga.

Braga was een macadamweg met enkele Europese toko's, een aantal Europese woningen met kleine voortuintjes, die versierd waren met lelijke witgekalkte potten met planten en aan de voorzijde afgesloten met lage muurtjes. En verder zag men er bamboeschuttingen ter afsluiting van kampongerven. [Koch]

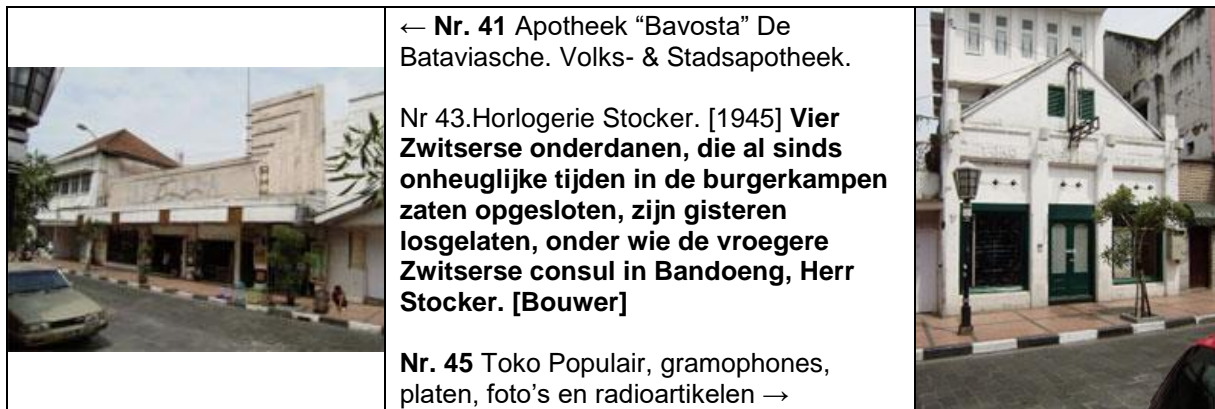
In 1938 de 'meest Europeesche winkelstraat in Ned.-Indië.'

Rechts: nr. 22-24 Sumber Hidangan (Het Snoephuis).

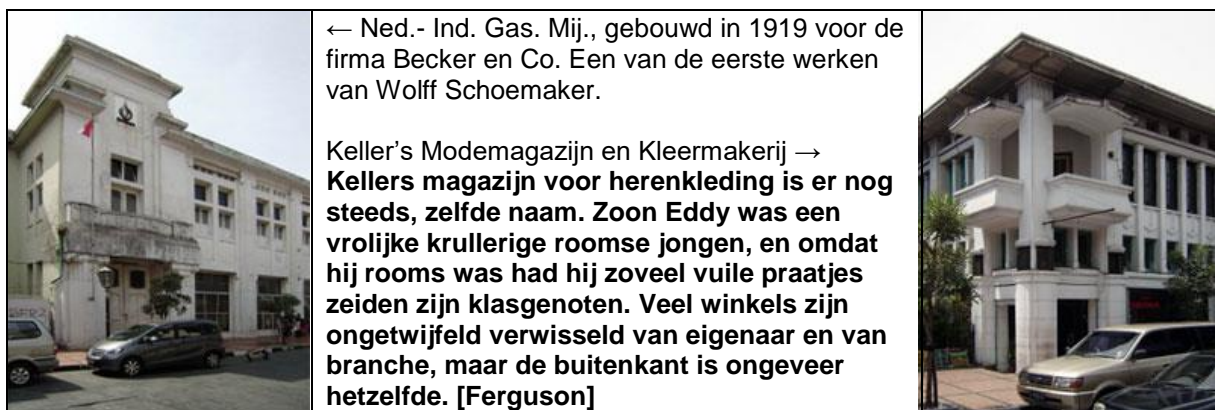

Als wij aan snoepen denken, krijgen wij voorstellingen van kleverige zuur- en gomballen, of felrode suikerstokken, die smelten en kleven. Hier in Indië houdt snoepen verband met dingen, die in een wrijfschotel worden gewreven met een krom wrijf hout, trassi en lombok en knoflook en zure, onrijpe vruchten. Ook wel satee en lontong. Dat heet dan 'snoepen', hetgeen bewijst met hoe weinig met het in vroeger dagen heeft moeten stellen. [Walraven]

Links: nr. 41, 43 en 45 "Toko Populair."

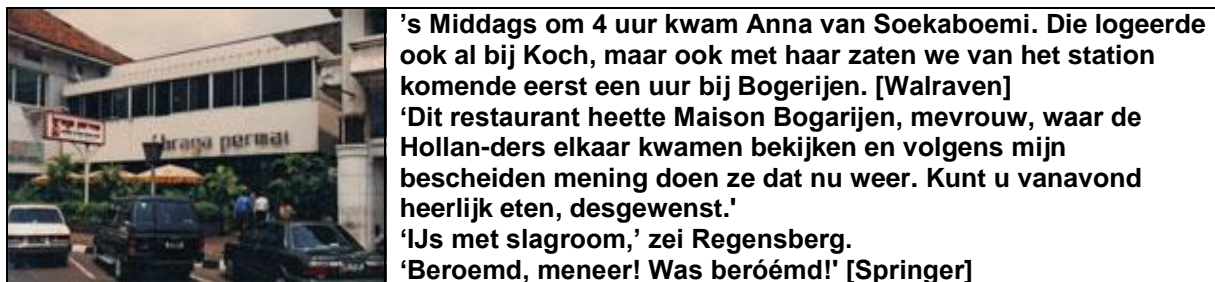

Rechts: nr. 40 PGN en nr. 56.

Rechts: nr. 58 Braga Permai. (Maison L. van Bogerijen).

Plattegrond 9

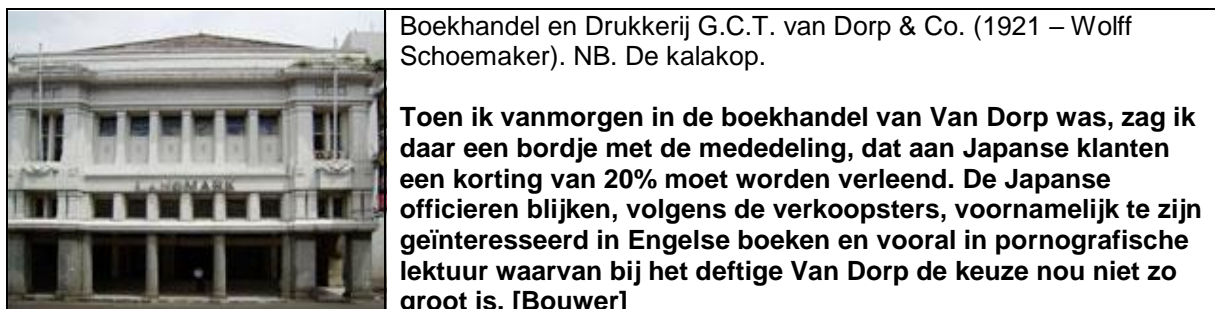
Links: Jl Suniaraja (Gang Affandi).

Links: nr. 7-9 new Braga club, in 1941 gebouwd als Braga Theater door architect Aalbers.

Ga terug en vervolg de route in de Jl Braga.

Links: (nr. 127) Landmark.

Plattegrond 10

Links: bank bjb. (Residentiekantoor Afd. Priangan.)

Gebouwd als Hoofdkantoor van de Oliefabriek "Insulinde" door Wolff Schoemaker in 1918 (het linker deel) en in 1921 (het rechter deel).

Weliswaar is het overal misère, in welke branche je ook komt, rubber, koffie, thee, zelfs suiker, en de omstandigheden op onze aarde zijn voor een groot deel schuld aan het algemeene fiasco, doch bij een goed beheer en praktische leiding had er van Insulinde toch heel wat meer kunnen terecht komen, dan thans het geval is.[Walraven]

Rechts: Bank Indonesia. (De Javasche Bank. – 1918, Cuypers en Hulswit).

Het bankpapier van de Javase Bank blijft gedeeltelijk in omloop. Dat laten de Japanners in circulatie voornamelijk om het vertrouwen in het bezettingsgeld – waarvan de koers officieel gelijk is aan die van de Indische gulden – op peil te houden. [Bouwer]

Voor effecten bleken de liquidateuren gelukkig niet de minste belangstelling te hebben, zodat het effectenbezit van Nederlands Indië, hetwelk geheel was geconcentreerd in de z.g. Oorlogskluis van de Javase Bank te Bandoeng, onaangetast is gebleven.

Ga linksaf: JI Perintis Kemerdekaan (Landraadweg).

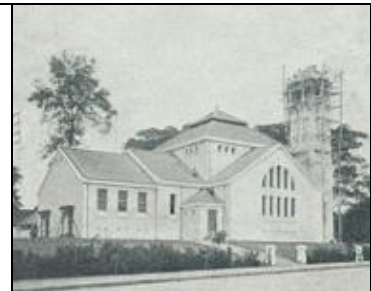
Rechts: Gereja Protestan "Bethel". (Pieterskerk – 1925, Wolff Schoemaker)

Plattegrond 11

We gingen naar de kerk, op dinsdagmiddag, vlak bij het stadhuis. Die dominee speelde later leider in het burgermannenkamp. Menno, Theo, de anderen en ik vonden die jeugddiensten natuurlijk flauwekul, maar het was vooral in de grote vakantie een goede gelegenheid om elkaar weer eens te zien en de kippen te bekijken.[Springer]

In de latei boven de deur staat een tekst in het Latijn:

Christus, U zij deze tempel gewijd, Die van 't eeuwig leven brengend de woorden, ze predikt en leert aan de lijdende mensheid.

Rechts: nr.5 Gedung Indonesia Menggugat Open 8 – 4, geen Engelse teksten.

De Landraad.

Soekarno had een voortreffelijke verdedigingsrede gehouden die onder de titel 'Indonesië klaagt aan!' in brochurevorm in druk verscheen. Ze maakte, ook in Nederland, indruk. [Koch] In haar herinnering zag ze Karno weer fier voor de rechter staan en aan de andere kant zijn advocaten in het zwart. Karno's ogen fonkelden; hij leek op een fiere leeuw, vond ze toen, met zijn brede borst en krachtig hoofd.[Djojopoespito]

Links: spoorwegviaduct boven twee wegen.

Eind jaren dertig van de vorige eeuw bestond het plan om tweebaanswegen aan te leggen aan weerszijden van de Cikapundung. Een klein gedeelte van dit plan is maar gerealiseerd en zichtbaar onder het spoorwegviaduct.

Ga de brug over.

Schuin rechts: Perusahaan Umum Kereta Api. (Hoofdkantoor Staatsspoorwegen, werd in 1921 gevestigd in het Grand Hôtel National.)

Op 9 mei 1923 brak een staking van spoorwegpersoneel uit. Er was door het personeel reeds lang geklaagd over onderbetaling en Semaoen, de voorzitter van de Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, had getracht, door overleg te voorkomen dat de duurtetoeslag, die reeds met drie vierden was verlaagd geheel zou verdwijnen. In een opgewonden vergadering had de vereniging verklaard dat wanneer Semaoen gevangen genomen zou worden, de arbeid zou

worden neergelegd. Semaoen werd toen op 8 mei gearresteerd op grond van een spreekdelict dat hij anderhalve maand tevoren te Tegal heette te hebben gepleegd, en prompt brak de staking uit. [Koch]

Voor aansluiting op de wandeling Bandung 1 B:

1ste Mogelijkheid: Naar het begin van wandeling Bandung 1 B.

Op de plattegrond: groen, naar links.

Ga onder het spoorwegviaduct **door**.

Houd zoveel mogelijk **rechts aan** en volg, naast de spoorweg, de **JI Stasiun Timur**.

Rechts: Stasiun Kerate Api.

Het station is het 3de onderdeel van de wandeling 1B. Om bij het eerste onderdeel van de wandeling te komen moet men de volgende route volgen:

Tegenover het station liggen twee parkeerterreinen.

Ga langs de rechterkant van het linker parkeerterrein.

Ga een poort door

Ga rechtdoor over een parkeerterrein met busjes.

Ga op het eind **rechtsaf: JI Kebonjati**

Links: SMA 3 & 7, het begin van wandeling Bandung 1 B.

2de Mogelijkheid: Naar de kruising met de JI Aceh en restaurant BMC.

Op de plattegrond: groen naar boven.

Ga terug naar de kerk.

Ga linksaf JI Wastukencana.

Volg de weg tot de kruising met de JI Aceh.

Deze wandeling is overgenomen van de website
www.IndischeLiteraireWandelingen.nl

Deze wandeling is samengesteld in samenwerking met
www.KantEnKlaarSuriname.com

